

הרב פינחס ליבוש פדווא
חבר בד"צ ועדת מהדרין
רב ואב"ד שומרי הדת, אנטוורפן

בשר מתורבת וכשרותו

ראשי-פרקים:

- א. בשר מתורבת - מהו
- ב. ההיבט ההלכתי
- ג. דבר שלא רואים בעין, נחשב כלא קיים כלל
- ד. שליית הבהמה נחשבת כפירשא בעלמא

א. בשר מתורבת - מהו

יש אפשרות לקחת במעבדה תאי גזע (השורשים הראשוניים, שמהם מתחילה ההווצרות של כל בעל חי, ובני אדם בכלל זה) מכל בעל חי שהוא, להוסיף עליהם חלבונים, ויטמינים, שומנים, ועוד דברים בדומה, שמהם מורכבים הבהמה והאדם, ועל ידי זה תאי הגזע משתכפלים עוד ועוד, הרבה מאות ואלפי פעמים, עד שנוצר בשר. השאלה הנשאלת היא - האם כאשר לוקחים תא גזע של בהמה מבשר מן החי, או מבהמה טריפה, האם הבשר כשר? האם הוא פרווה?

הגודל של תא אחד, הוא אלפית מלימטר, וכמובן שלא שייך לראותו בכלל, אפילו לא בזוכית מגדלת רגילה. במעבדה אפשר לראות את התא במיקרוסקופ גדול. רק אחרי שהתא משתכפל אלפי פעמים, ניתן לראות משהו. מנתונים אלו נובעת השאלה, איך מתייחסים הלכתית לתא גזע.

ב. ההיבט ההלכתי

בשולחן ערוך (יו"ד סי' פ"ז) מובאים הדינים הנוגעים להעמדת חלב בקיבה. בימים עברו, לצורך ייצור גבינה, לקחו קיבה מבהמה, הכניסו את חלקי הקיבה לתוך חלב, והחמיצות - האנזימים שיש בקיבה פעלו, להחמיץ, להעמיד ולהקפיא את החלב, עד שנוצרה מהחלב גבינה. זה תהליך מאוד מהיר. כל אחד שיש לו תינוק יודע, שאם התינוק יונק חלב, לעיתים הוא מקיא, חצי דקה אחרי זה כבר יוצאת "גבינה". אמנם הוא שתה חלב, אבל האנזים שיש בקיבה - גם בקיבה של בני אדם - גורם לזה, שמאוד מהר החלב מחמיץ ונהפך ל"גבינה". כך קורה גם בקיבה של בהמה.

בשולחן ערוך, יורה-דעה, סימן פז, סעיפים י ו-יא נפסק, שאם מעמידים את החלב בקיבה של בהמה כשרה - הגבינה מותרת, ואם מעמידים בקיבת נבילה או טריפה, הקיבה אוסרת את הגבינה, ואין כאן המקום להאריך בסיבת הדבר.

אף שגבינה שמיוצרת ע"י שימוש בעור קיבה של בהמה לא כשרה - הגבינה אסורה, אבל אם לוקחים את החלב שנמצא בתוך הקיבה, כלומר, אם הרגו בהמה, ופתחו את הקיבה ומצאו חלב קרוש (חלב באמצע התהליך של העיכול, שכבר בחלב בזה, האנזימים של מיצי הקיבה נמצאים בתוך החלב), אם מעמידים חלב כשר בחלב זה - הגבינה כשרה. כך עולה מהגמ' חולין קטז, עמ' ב. טעם הדבר הוא, משום שאף שיש איסור נבילה על הקיבה, ואם היא עצמה מעמידה את החלב, הגבינה אסורה, אבל אם הוא מעמיד בחלב קרוש שנמצא בקיבה זו, החלב הקרוש הזה הוא 'פירשא בעלמא', ולכן הגבינה מותרת, כמבואר בשולחן ערוך שם.

נשאלת השאלה - אנחנו יודעים היום שמדובר באנזים שנמצא בבשר הקיבה, וגם נמצא בתוך הפירשא - החלב המעוכל בתוך הקיבה. אם כן, למה אם האנזים נמצא בתוך בשר נבלה, הוא אוסר את החלב, אבל אם האנזים נמצא בתוך פירשא, החלב מותר. וכי אם יקחו מאכל לא כשר, וישימו אותו בתוך אריזה מלוכלכת, יהפוך המאכל לכשר? וכן להיפך, האם מאכל כשר באריזה לא כשרה הופך לטרף, ויאסר אף כאשר מוציאים אותו מהאריזה?! האנזימים מעורבים בתוך הפירשא, ואם שמים את הפירשא לתוך החלב ויוצאת גבינה, הרי זה כשר, ואם כן למה כאשר אותו אנזים בתוך קיבת בשר, האנזים אסור משום מעמיד, הרי האנזים לא משתנה בכלל.

ג. דבר שלא רואים בעין לא נחשב קיים בכלל

התשובה לתמיהות שהעלינו היא זו: לחז"ל יש כלל חשוב - כל דבר שלא רואים בעין, אינו נחשב קיים כלל. זאת משום שכאשר משה רבינו הסתכל על העולם, הוא לא השתמש בזכוכית מגדלת, ולא במיקרוסקופ.

להבהרת הדברים אביא דוגמא ממס' שבת (קז, ב): בשבת מותר להרוג סוג של כינים שנמצאים על הראש, ולא חל על זה דין של הורג נפש בשבת. הגמ' בשבת מסבירה, שהסיבה לכך היא משום שהכינים נוצרות מזיעה. לכאורה הדבר תמוה, הלא שום בריה בעולם אינה נוצרת מזיעה, ללא הפרייה וכדומה, ומדוע חכמים תלו זאת בזיעה. אך ההסבר הוא, היות שהביצים הן כל כך קטנות, שלא מזהים אותם בעין, לפי הגדרת חז"ל, הם לא נמצא. חז"ל ידעו, שאין דבר כזה שכינים מתהוות מזיעה, אבל לפי הדין נחשבות הכינים כמי שהתהוו מזיעה.

הוא הדין בנושא שלנו. היות שלא רואים את האנזים, שהרי לא שייך לראותו - חז"ל לא מתייחסים למה שלא רואים, אפילו כשיודעים שהאנזים מצוי שם. כאשר מעמידים חלב בפירשא, שנחשב 'פירשא בעלמא', על אף שאנחנו יודעים שיש בתוך הפירשא אנזים, מכיון שלא רואים אותו, מתייחסים לזה כאילו לא היה שם. מאידך, כאשר משתמשים באנזים הנמצא בבשר, גם כן לא מתייחסים לאנזים, אלא רק למה שנראה, שהוא הבשר, ולכן המעמיד בבשר נבילה אסור.

בנוגע לתולעים הנמצאים בבשר של דג, כתוב בגמ' ונפסק בשו"ע, שהם מתהווים בתוך בשר הדג, ולכן הן מותרות באכילה. היום המדענים יודעים, שהתולעים לא מתהוות בתוך בשר הדג, אלא נכנסות דרך המים לבשר הדג. אבל אנחנו לא מתייחסים לזה כך. חז"ל וההלכה מתייחסים לכך, כאילו התולעים מתהוות בתוך הבשר. לכן גם אם ראו תולעים בתוך הדג, רק אם הן יוצאות מהדג, הן אסורות, אבל כל זמן שהן בתוך הדג, הן מותרות.

נחזור לנושא תאי גזע. תא גזע לא שייך לזהות בעין. כאשר יש תערובת של מינרלים ושל חלבונים שומניים ועוד דברים - אנחנו רואים רק תערובת של כמה דברים, שהם בטמפרטורה כך וכך, בדומה לחום של בשר טבעי, ומתערובת זו יוצא לבסוף בשר. איך נוצר הבשר? במבט ההלכתי

הבשר מיוצר מחלבונים, ממנינרלים, משומנים ומויטמינים, אבל לא מתאי גזע, היות שתאי הגזע הם כל כך קטנים, שלא שייך לזהות אותם, ולכן אין עליהם בכלל דיון הלכתי.

ד. שליית הבהמה מוגדרת כפירשא בעלמא

יש עוד נקודה חשובה שמכחה אפשר להתיר. חלק משאלת כשרותו של הבשר המתורבת היא, מהיכן מוציאים את תאי הגזע שיהיו הכי מוצלחים. המדענים מצאו שאפשר להוציא תאי גזע משליה של בהמה. אחרי ההמלטה של הבהמה, כשנולד העגל, נותרת השליה, ומהשליה ניתן להוציא דם שיש בו תאי גזע, שהם חלק מהדם. יתכן שתאי גזע נלקחים משליה של בהמה טריפה, למשל משליה של פרה שעברה ניתוח קיסרי, שנעשה שלא בפיקוח הלכתי, ולכן יכול להיות שהיא טריפה.

בשו"ע יורה דעה סימן פז סעיף ז כתוב "...המבשל שליה או עור וגידים ועצמות... וטלפים הרכים (בחלב) פטור", היות שאין על זה דין של בשר בחלב. הש"ך מפרש, שהמבשל או האוכל פטור אבל אסור, והפרי מגדים מסביר שזה רק מדרבנן. על כל פנים, מעיקר הדין, אין על שליה של בהמה דין של בשר בחלב. הגמרא (חולין קיג, ב) מביאה מימרא של שמואל, ש'גדי' המוזכר בפסוק של "לא תבשל גדי בחלב אמו", בא להוציא את השליה. והגמ' (שם) אומרת, שהמילה "גדי" לא באה להורות לנו היתר לבישול שליה בחלב, שהרי שליה לא צריך קרא, היות שזה פירשא בעלמא, ואין סיבה לאסור בשר בחלב, בשליה שהוא פירשא בעלמא. על אף שזה לא פירשא, כמו הפרש שבתוך קיבת הבהמה, אבל סוף סוף זה לא עומד לאכילה.

הוא הדבר לנידון דין. תאי גזע שנמצאים בתוך שלית הבהמה, או מעורבים בתוך השליה, אין עליהם דין נבילה, או טריפה, היות שדין השליה כפירשא בעלמא, וזה כולל גם את כל התאים שלא נראים לעין אדם כנ"ל (לרווחא דמילתא עי' כו"פ, ו, חו"ד שם ב, שיש לחלק בין בע"ח ואבמה"ח לאיסור טמא וה"ה לטריפה).

תאים אלו כשלעצמם לא שייך לאכלם. מחמת קוטנם לא מרגישים בהם בכלל, ואין להם טעם. אף שלהרבה מאד תאים ביחד יש טעם, אבל לתא יחידי אין טעם, גם לא טעם פגום. אבל כיוון שמוצאים תאים אלו משליה, שמוגדרת מבחינה הלכתית כפירשא, מתייחסים לכל התערובת ביחד. ולכן כיוון שמוצאים את הא ממוקום שהוא מוגדר כפירשא, ממילא אין על התא שום דיני איסור. ואף שבעצם התא הוא מעמיד, ולבסוף נוצרת ממנו חתיכת בשר, אחרי השכפול והתהליך כולו. אבל מכיוון שבהתחלה היה לו דין של פירשא, שאין בו איסור, גם אם הוא מעמיד, זה לא יותר גרוע מלהעמיד בחלב הנמצא בקיבה, שהגדירו חז"ל כפירשא בעלמא, ואין בזה שום איסור. ולכן, משני הצדדים האלו אפשר להתיר.

כשרות בזמן מלחמה

הרב זאב וייטמן, רב תנובה:
חליבה בשבת במלחמת שמחת תורה 80

הרב אברהם שלזינגר,
מפקח בד"צ ועדת מהדרין:
כשרות חלב בזמן המלחמה 95